

SUMAR

REZUMAT EWR 6/2001

SOCIAL

Focus: Rromii

EVOLUȚIA PRINCIPALILOR INDICATORI

INDICATORI	Tendența Generală	Ultima evoluție	Oct 2001	Sep 2001	Aug 2001	Iul 2001	Iun 2001	May 2001	Apr 2001	Mar 2001	Feb 2001	Ian 2001
Creșterea PIB (trimestrial analizată) %	↗						5.1			4.8		
Devalorizarea leului, %	↘	↘		1.40	1.42	1.59	1.41	1.91	2.35	1.87	2.06	2.26
Inflația, %	↘	↗	2.4	1.9	2.2	1.3	1.6	1.7	2.7	2	2.3	3.7
Produsul industrial, % evoluție	↗	↘		-0.5	-1.7	0.2	-5.3	7.6	-3.4	11.4	4.1	4.9
Deficit comercial, FOB/CIF (milioane US\$)	↗	↘		145.4	198.1	272	294	484	447	228	334	260
Rata șomajului, %	↘	↘		7.8	8.1	8.4	8.8	9.3	9.9	10.4	10.8	10.8
Număr de angajați (,000)	↗	↗			4,546	4,542	4,530	4,521	4,485	4,467	4,448	4,414
Salariu net, % evoluție (Ian 2001 = 104 US\$)	–	↘		-0.3	0.4	2.6	0.6	-5.7	5.1	6.7	-7.2	
Creșterea cifrei de afaceri a companiilor străine din România (KPMG sondaj trimestrial), %	↗	↗ *			65*		60			55		
Neîncrederea în lumea exterioară, (de acord cu „Nici o organizație internațională precum FMI sau UE n-ar trebui să spună românilor cum să-și conducă țara”) %	↘	↘	53.3							56		
Încrederea în Guvern (sondaj BOP), %	↘	↘	47.4		48**		46			57		
Pesimism, % (Țara se îndreaptă într-o direcție greșită)	–	↘	42.8		44**	54		52			54	53
Bunăstare subiectivă, % (Mai bine decât anul anterior)	–	↘			18.7**			19	16		18	17

* previziune

** exclusiv pentru populația urbană

PE SCURT

În ultimele luni, România a înregistrat un proces de stagnare din perspectiva indicatorilor de performanță. Perceptibila încetineală a creșterii economice, spre deosebire de primele luni ale anului când creșterea a fost semnificativă, poate deveni o tendință constantă pe termen scurt și deja pune sub semnul întrebării optimistele previziuni guvernamentale pentru anul viitor.

De asemenea, ultimele evenimente la nivel internațional reclamă o schimbare la nivelul acțiunii politice, așa cum este argumentat în noul capitol, **Regional**, al acestui raport.

Secțiunile **Politic**, **Juridic** și **Social** prezintă câteva din cele mai stringente probleme cu care România se confruntă în procesul de aderare la UE și NATO. Secțiunea **Politic** semnalează faptul că lupta împotriva terorismului nu trebuie să se rezume doar la inițiative diplomatice ci să pună accentul pe acțiuni legislative și administrative practice. În acest sens, problema securizării granițelor necesită o soluție imediată, în timp ce îndelung amânata reformă a sistemului juridic a devenit o chestiune de „acum ori niciodată”. Secțiunea **Politic** semnalează totodată că pentru prima dată, conform sondajelor, premierul Adrian Năstase l-a întrecut în popularitate pe președintele Iliescu.

Secțiunea **Juridic** reamintește că încă mai sunt multe de făcut în ce privește exercitarea unui real control civil asupra armatei, condiție importantă în procesul de aderare, atât la NATO cât și UE.

Secțiunea **Social** avertizează asupra modului ineficient în care Strategia guvernamentală de integrare socială a romilor a abordat problemele cu care se confruntă această minoritate; lipsa oricărui progres în această chestiune poate avea efecte nedorite în ce privește ridicarea vizelor pentru cetățenii români.

În cele din urmă, secțiunea **Economic** are în centrul atenției recentul proiect de buget pentru anul viitor. Se subliniază în acest context că guvernul trebuie să acorde mai multă atenție înrăutățirii climatului internațional atunci când își stabilește politicile economice și obiectivele pentru 2002. Totodată, se sugerează că guvernul ar trebui să se gândească la un scenariu alternativ, cu o valoare a Produsului Intern Brut mai mică decât cea previzionată oficial în acest moment. O veste bună, așa cum reiese din secțiunea **Economic**, este că în acest an creșterea economică nu se datorează producției pe stoc, fapt care contrazice opinia larg răspândită a unei creșteri artificiale.

SOCIAL

Focus: Rromii

Guvernul a pus la punct o listă cuprinzătoare de obiective pentru integrarea socială a populației rrome. Structura ei este obscură și implementarea înceată. Având în vedere că rezultatele reale se conturează în cel mai bun caz în viitorul îndepărtat, potențialul de emigrare al rromilor pare o sursă sigură de probleme când restricțiile cu privire la vizele pentru cetățenii români vor fi ridicate. Introducerea de controale obligatorii pentru fonduri minime de călătorie la ieșirea din România pare să simplifice problema, dar în același timp stimulează trecerea ilegală a graniței.

Abordarea unei moșteniri grele

Integrarea socială a rromilor e o problemă cu care se confruntă multe guverne din Europa Centrală și de Est. Ea este însă cu deosebire acută în România. Conform statisticilor utilizate de Banca Mondială, România are al doilea cel mai ridicat procentaj de rromi din întreaga regiune, și de departe cea mai mare comunitate rromă în termeni absoluți – Fig. 1. Tratatamentul acordat minorității rrome este unul din cele două eșecuri (împreună cu problema copiilor instituționalizați) care compromit îndeplinirea de către România a criteriilor politice de admitere în Uniunea Europeană.

La fel ca cei din țările învecinate, rromii români se situează mult în urma populației obișnuite ca nivel de educație. Rata analfabetismului e ridicată, iar în practică nu există absolvenți rromi de învățământ superior (Fig. 2). Accesul lor la serviciile de sănătate de bază e de asemenea limitat și e mai probabil ca ei să apeleze la serviciile de urgență (Fig. 3). Speranța de viață e considerabil redusă față de cea a restului populației, iar rata mortalității infantile e mai ridicată.

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 6 / 2001**

Fig. 1. Populație rromă (mii), 1991 – 1994

Țară	Populație rromă	Populație totală	Proporție de rromi în populația totală (%)
Albania	95	3,421	2.8
Bosnia	45	4,383	1.0
Bulgaria	750	8,459	8.9
Croația	35	4,788	0.7
Republica Cehă	275	10,323	2.7
Ungaria	575	10,280	5.6
Macedonia	240	2,191	10.9
Polonia	45	38,446	0.1
România	2,150	22,761	9.4
Slovacia	480	5,345	9.4
Slovenia	10	1,993	0.4
Turcia	400	59,461	0.7
Iugoslavia	425	10,675	4.0

Fig. 2. Cel mai înalt nivel de educație atins (procentaj din populație)

	1994		1997	
	Rroma	Total	Rroma	Total
Fără educație	36	11	42	12
Gimnaziu (clasele 1-8)	57	48	49	43
Liceu	7	36	9	37
Postuniversitară	0	5	0.1	8

Fig. 3. Locația tratamentului medical (procentaj de indivizi care au fost bolnavi în cursul lunii precedente)

	Nicăieri	Practică privată	Unitate publică primară de sănătate	Spital	Altele
Românian	36.3	11.3	45.0	6.7	0.7
Hungarian	38.1	10.3	44.5	6.1	1.0
Rroma	52.5	2.2	38.1	7.2	0.0
German	43.8	6.7	48.3	1.1	0.0
Other	51.4	11.0	37.6	0.0	0.0
Total	36.9	11.1	44.9	6.5	0.7

**RAPORT DE AVERTISMENT PRIVIND
POTENȚIALUL DE CRIZĂ - ROMÂNIA 6 / 2001**

Educația și sănătatea reduse duc la o participare redusă în câmpul muncii, și o rată mai ridicată a șomajului. Sărăcia e răspândită – un rrom este de trei ori mai susceptibil de a trăi sub limita sărăciei decât românul mediu – vezi Fig. 4. Această situație e agravată de rata ridicată a natalității rromilor – ei au cel mai mare număr de copii dintre toate familiile de români, ceea ce se corelează strâns cu nivelul foarte scăzut de trai – Fig 5. Pentru impresii asupra calității condițiilor de trai vezi Fig. 5 și 6.

Fig. 4. Sărăcia pe etnii, (1995, 1997, % din populație)

	1995 (%)*	Pondere	1997 (%)	Pondere
Români	24.5	87.4	29.7	86.6
Unguri	22.8	6.1	28.4	6.0
Rroma	76.4	5.4	78.8	6.3
Alții	23.5	1.1	32.6	1.1
România	25.3	100	30.8	100

* Datele recensământului sunt bazate pe autoidentificare. Datele din Fig.1 erau estimări ale numărului real.

Fig. 5. Dimensiunea gospodăriei și familiei (cifre 1998, valoarea medie) opus facilităților de apă potabilă (% relativ la totalul grupului).

	Mărime cămin	Mărime fam.	Sistem public	Sistem Propriu	Interior clădire	În afara clădirii	Râu	Alta
Români	2.8	2.7	45.3	2.4	3.2	48.8	0.0	0.3
Unguri	2.6	2.5	54.8	7.2	4.1	33.7	0.2	0.1
Rromi	4.4	4.2	23.5	1.0	10.1	63.4	0.6	1.4
Germani	2.2	2.1	60.7	2.5	12.3	24.6	0.0	0.0
Alții	2.7	2.6	49.6	13.0	5.9	31.1	0.0	0.4

Fig 6. Locația facilităților sanitare (procent de gospodării)

	Înăuntru	Afară	Nici una
România	42.9	27.4	29.7
Ungaria	47.3	36.0	16.8
Rroma	18.6	46.6	34.8
Germania	52.5	34.4	13.1
Alta	38.2	51.5	10.4
Total	42.9	28.6	28.6

Cât de adecvată este strategia guvernului?

Pentru tratarea acestor probleme, guvernul a creat o dublă strategie – combaterea sărăciei și eliminarea discriminării, susținută de o nouă infrastructură instituțională. Strategia e cuprinzătoare – acoperă 10 zone de acțiune, de la servicii de sănătate, educație, siguranță socială, protecția copilului și locuințe, la justiție și ordine publică. Strategia a fost transformată într-un plan de lucru detaliat, cu un calendar și responsabilități clare.

O direcție de acțiune este a-i ajuta pe rromi să se bucure de aceleași beneficii ca și restul populației române – de exemplu de a îmbunătăți accesul lor la asigurări sociale, prin asigurarea de cărți de identitate. Un alt tip de acțiuni se referă la sprijin special pentru rromi – de exemplu facilități fiscale pentru companiile care angajează rromi, sau angajarea preferențială a rromilor în sectorul public.

Noi agenții guvernamentale

Infrastructura instituțională creată pentru implementarea strategiei implică atât autoritățile locale, cât și pe cele centrale. La nivel central, comitete ministeriale pentru tratarea problemelor rromilor au fost înființate în 14 ministere, fiecare condus de un secretar de stat. Un comitet mixt a fost de asemenea înființat, care reunește șefii comitetelor ministeriale și reprezentanți ai ONG-urilor rrome. Secretarul de stat pentru minorități prezidează comitetul mixt, iar secretarul comitetului e subsecretarul de stat pentru problemele rromilor.

În mod similar, birouri pentru problemele rromilor au fost înființate la nivel județean, în structura prefecturilor – cel mai înalt reprezentant al guvernului central într-un județ. Aceste cabinete trebuie să fie conduse de un etnic rrom. În plus, la nivelul comunităților locale există experți rromi, funcționari publici ai primăriei cu dublă subordonare – față de primar și față de prefect.

Fundații publice non-profit urmează să fie înființate în fiecare județ pentru administrarea bugetului pentru programele rromilor. Bugetul total al strategiei e estimat la 104.589.000 euro pentru 2002, aproximativ 70% (71.588.759 Euro) de la Uniunea Europeană și 30% (33.009.241 Euro) de la guvernul României.

Merită menționat faptul că, în plus față de această mare structură administrativă, unele ministere și-au înființat propriile structuri pentru tratarea problemelor rromilor. Ministerul Educației și Cercetării a înființat funcția de inspector județean pe problemele rromilor.

Fezabilitate administrativă

Există numeroase semne de întrebare cu privire la fezabilitatea acestei abordări – strategia impune crearea de noi corpuri administrative. Rămâne de văzut cât de bine vor fi integrate aceste noi departamente în restul aparatului birocratic. În plus, în timp ce răspunderile sunt destul de clar repartizate în guvernul central, cooperarea administrației locale în implementarea strategiei e

mai puțin clară. Experții locali ar trebui să se subordoneze atât primarului, cât și prefectului. Dar ei sunt angajații primăriei, ceea ce dă primarului o autoritate crescută asupra lor. Oricum, primarii sunt mai sensibili la opinia publică – care e în general ostilă populației rromice. Un exemplu al posibilelor evoluții e propunerea primarului din Piatra-Neamț de a crea un cartier tip ghetto pentru rromi. Primarii sunt susceptibili de a acorda atenție deosebită priorităților publicului și prin urmare s-ar putea opune canalizării resurselor către proiecte ce privesc rromii, în locul unor măsuri mai populare. O paralelă se poate face cu cazul copiilor instituționalizați – au fost cazuri când banii destinați adăposturilor pentru copii au fost canalizați către construirea de drumuri.

Mai mult, asigurarea de personal potrivit pentru noile birouri se dovedește deja a fi un aspect delicat. Unele dintre funcții sunt rezervate pentru etnici rromi. Dat fiind numărul scăzut de absolvenți rromi, aceasta presupune uneori acceptarea de personal cu pregătire inferioară. Au existat chiar cazuri în care găsirea de rromi pentru aceste poziții s-a dovedit imposibilă. Guvernul a lansat un program de training pentru personalul birourilor pentru rromi, asigurat de un ONG cu experiență. E discutabil cât de mult poate un program de training să fie un substitut pentru un personal cu experiența și educația necesare. Chiar cei care asigură trainingul au îndoieli – președintele organizației a fost citată spunând că, dacă strategia va atinge 20% din obiectivele sale, acesta ar fi un rezultat bun.

Strategia pentru îmbunătățirea situației rromilor are termene strânse, cere o bună coordonare interguvernamentală și solicită administrației publice să aplice măsuri complicate (așa-numita discriminare pozitivă). Dată fiind capacitatea administrativă scăzută a birocrăției românești, implementarea corectă a acestui plan e puțin probabilă.

În fine, documentul nu este o strategie în adevăratul sens al cuvântului – sunt foarte puține obiective care să se preteze la o evaluare. Prin urmare nu se poate aprecia dacă obiectivele au fost sau nu atinse. Întregul exercițiu tinde să se transforme într-o altă metodă inteligentă de a irosi banii de la Bruxelles. O parte din problemă se datorează insuficienței informațiilor despre situația actuală a rromilor. O cercetare amănunțită ar fi trebuit să preceadă formularea politicii.

Problema e agravată de dificultatea de a decide cine este rrom și de a evalua numărul lor. În timp ce majoritatea estimărilor plasează numărul rromilor în jurul a 1,5-2 milioane, recensământul din 1992 a înregistrat numai 0,4 milioane care se identifica ca atare. Această nesiguranță și în special imposibilitatea legală de a determina cine este rrom ar putea afecta serios implementarea politicii.

Combaterea sărăciei

Instrumentele cele mai susceptibile de a avea un impact de dimensiuni considerabile asupra comunității rromice sunt beneficiile sociale nondiscriminatorii. Din cauza sărăciei pronunțate, rromii vor beneficia în

mare măsură de noua legislație privitoare la venitul minim garantat, care urmează să fie implementată anul viitor (Legea 41/2001). Cel mai important semn de întrebare vizează fezabilitatea financiară a întregii scheme în anumite municipii.

În plus, deoarece sunt mai mari decât media și mai tinere, familiile rromice sunt beneficiari importanți ai alocației mărite pentru copii și ai ajutoarelor școlare pentru copiii săraci (OG 237/2001).

Discriminarea pozitivă

Măsurile speciale pentru rromi constituie baza strategiei și e posibil să creeze cele mai mari probleme. Majoritatea sunt decizii rezonabile, cum ar fi intensificarea înscrierii rromilor în fondurile de sănătate prin asigurarea de cărți de identitate. Strategia guvernului urmărește de asemenea să reserve anumite funcții pentru rromi și să le ofere facilități deosebite. Totuși, această abordare trebuie să facă față riscului contestărilor politice și legale. Dată fiind ostilitatea unor segmente semnificative ale societății față de minoritatea rromă și faptul că aceste măsuri vin după ani de opoziție la discriminarea pozitivă în favoarea minorității maghiare, e posibil ca mulți români să reacționeze negativ la această politică. În plus, măsuri precum facilități fiscale pentru firme care angajează cel puțin 10% din personal dintre rromi vor trebui să ofere un criteriu valabil din punct de vedere legal pentru a decide dacă un anume individ care pretinde să fie rrom de fapt nu este.

Există în plus o neconcordanță între dimensiunile problemei și soluțiile preconizate. În cele câteva cazuri unde s-au stabilit obiective măsurabile, cifrele sunt modeste: de ex. Ministerul Muncii își propune să ajute 3.275 de rromi să obțină o slujbă în 2001, iar 3.150 de rromi au primit buletine de identitate.

Riscuri mari în caz de eșec

Intențiile guvernului sunt demne de laudă. Este totuși îndoielnic că administrația română are capacitatea de a le pune în practică. Mai mult, legătura crucială dintre guvernul central și administrația locală nu e foarte bine definită, iar calitatea personalului angajat la nivel local ridică probleme. Chiar dacă aceste probleme sunt rezolvate, va lua timp ca efectele strategiei să devină vizibile.

Condiția rromilor români e îngrozitoare. Cu speranțe reduse de îmbunătățiri pe termen scurt, probabil că ei vor fi primii care să profite de ridicarea restricțiilor de călătorie în țările Schengen. Cum eliminarea vizelor va avea probabil loc curând, există riscuri politice grave pentru guvern.

Guvernul ar trebui să considere ca priorități acele măsuri care sunt ușor de îndeplinit și pot da rezultate rapide. Din păcate, guvernul își canalizează energia cu deosebire către crearea unei noi structuri birocratice - înființarea acestora ocupă de fapt întregime primul an în din implementarea strategiei. În

plus, strategia include o serie de măsuri de discriminare pozitivă care aproape sigur vor stârni opoziție politică și s-ar putea dovedi imposibil de implementat.

Recomandări pe termen scurt

- Politicile cu cel mai mare impact sunt cele care asigură accesul populației rrome la serviciile sociale, precum ajutoare sociale, servicii de sănătate și educație.
- În acest caz, înregistrarea rromilor la diferitele autorități (poliție, inspectoratul școlar, casa de sănătate) va juca un rol crucial. Problema absenței de facto a statului trebuie tratată imediat, așa cum a fost reliefată în timpul unui seminar asupra rromilor organizat de agenții ale ONU în București la începutul lunii noiembrie. Aceasta se referă la situația acelor rromi care nu sunt înregistrați ca cetățeni români - în principal pentru că mulți rromi nu își înregistrează copiii la naștere, iar cei 3.150 de rromi care au primit de curând cărți de identitate reprezintă doar o picătură într-un ocean. Guvernul ar trebui să acorde o atenție deosebită acestui tip de măsuri concrete.
- Datorită trecerii la asigurarea socială bazată pe contribuția salarială, indivizii care nu sunt nici angajați, nici înregistrați ca căutând lucru vor cădea prin ochiurile plasei sistemului de siguranță socială - ei nu sunt îndreptățiți nici la servicii de sănătate, nici la pensie. Acesta e cazul multor rromi care lucrează în economia subterană. Pentru asemenea situații trebuie identificate soluții cu prioritate.

Recomandări pe termen mediu

- Construirea de instituții și pregătirea personalului își au rolurile lor, dar nu pot fi unicul sau chiar cel mai important produs al strategiei.
- Implementarea strategiei va cere o monitorizare asiduă, pentru a verifica derularea corectă a programelor, și mai ales dacă fondurile alocate autorităților locale nu sunt redirecționate către alte programe.
- O cercetare suplimentară e necesară pentru a evalua dimensiunile exacte ale problemei și a permite stabilirea de obiective măsurabile.
- În fine, ideile destul de confuze privind discriminarea pozitivă, care se bazează pe o definiție legală a rromilor potențial foarte problematică, vor trebui regândite - de ex. condiționarea acordării de facilități fiscale pentru companii în funcție de numărul de angajați rromi.